

Kielitaidon ja ammattitaidon limittyneisyys

Miten onnistuu limittyneiden taitojen opettaminen ja testaus?

11.3.2022 Kädet saveen -seminaarissa Tampereella
Taina Pitkänen ja Maija Tervola
Tampereen yliopisto

Kontekstina lääkärin täydennyskoulutus

- ETA-alueen ulkopuolella tutkintonsa suorittaneet lääkärit > laillistamisprosessi
- Lääkärin suomi -koulutus laillistamisprosessissa oleville lääkäreille
- Limittyneisyys testauksessa: potilastentti
- Limittyneisyys koulutuksessa: ammatillinen ja suomen kielen opetus
- Kielitaidon merkitys ammatillisessa osaamisessa usein tunnustetaan mutta kielitaitovaatimusten sisältöä ja tasoa ei määritellä tarkasti tai lainkaan (Härmälä 2008: 267).

Kieltä voi oppia samalla kuin sisältöä (CLIL); täydennyskoulutuksessa asia osataan jo ja kieli pitää oppia (LSP)

LSP Languages for specific purposes

- Ei yhtenäistä teoriapohjaa, lähtöisin ammattikasvatuksesta ja aikuiskasvatuksesta, yhdistää myös SLA:ta siihen (*second language acquisition*)

Periaatteita:

- Erityisalan kielen taito vs. yleiskielen taito
- Luontaiset kriteerit (*indigenous criteria*) eli ammattialan omiin toiminnallisiin kriteereihin suhteutetut kielitaidon kriteerit (Jacoby & McNamara 1999)
- Erityisalan ammattilaisten ja kielen asiantuntijoiden yhteistyö (mt., Douglas 2000)

Limittyneisyys testauksessa: potilastentti

- Tutkimusaineistona 30 potilastenttiä, joista 21 hyväksyttyä ja 9 hylättyä. Myös hyväksytyillä oli ongelmia potilaan kanssa keskustelussa (1/3:lla).
- Hylkäämisperusteina ammatillinen virhe (2) tai **vakavat puutteet potilaan haastattelussa ja kommunikaatiossa potilaan kanssa sekä puutteellinen diagnostinen päättely (7)** > arvioijalääkärille nämä ovat ammattitaidon ongelmia
- Jos ei ymmärrä potilaan puhetta, ei voi tehdä oikeita diagnostisia päätelmiä, eli onkin ehkä kielitaidon ongelma
- Kielitaito piilossa arvioinnissa
- Erityisesti kuullun ymmärtämisen tasoa on helppo yliarvioida

Esimerkki: ammatillinen virhe, johon liittyy kuullunymmärtämisen ongelmia

P: mun tarvii nyt kyl sanoo et tää on parantunu tää silmä, tota se on menny nyt ohi sen jälkeen ku mä tulin siitä hakeen sitä aikaa,

L: okei onko tällä hetkelläkin kipua?

*tutkimuksen jälkeen

L: tosi paksuu-paksuuntunut vuo-vuoto tullut eikö niin ja varmuuden

vuoksi laitetaan vielä tippoja,

P: mikä on paksuuntunu?

L: vuoto.

P: niin joo se oli mut ei se enää oo

Esimerkki: sujuvalta näyttä vuorovaikutus voi peittää kuullunymmärtämisen ongelmia

P: mä rupesin täältä (.) kävi täällä puolellaki välillä oikee,
*osoittaa kädellä vasempaan käsivarteen suuntautuvaa liikettä

L: öö joo,

P: jos menee (---) ettei kerkii hyvästi sanoo.

*molemmat nauravat

Tilanteinen kielitaito

- Tilanne on tuttu mutta kielellinen sisältö ei
- Tilanne muodostaa kontekstin, joka auttaa ymmärtämään oikein. Tai väärin.
- Toiminnallinen JA mentaalinen kielitaito. Pelkkä toiminta ei kerro vielä tilanteisesta kielitaidosta. Tilanteisen kielitaidon määritelmässä korostuu liikaa toiminta, ja mentaalinen kielitaito jää sen varjoon.

Esimerkki: ammatillinen tieto tukee onnistuneesti ymmärtämistä

Videolla:

L Mutta nää verikokeet nyt muilta osin on hyvät. Tääl on kilpirauhasarvo normaali, munuaisarvo ok, sokerit on ihan hyvällä mallilla-

P SEIS, nyt niihin sokereihin.

L Juu

P Mun piti viiä se oma mylly sinne että ne vertas niitä-

L Juu

P onko niissä vilippiä tes-

L Juu, olen juuri siihen tulossa.

P Aha, sori.

Lääkäri-koehenkilö katsoo videota ja raportoi näin:

Kun lääkäri lukee laboratorioarvoja, potilas pyytää häntä keskeyttämään. Potilas haluaa lääkärin vertaavan hänen sokeriarvojaan *myyryn* kanssa. **Oletan sen tarkoittavan hänen omaa seurantaansa.** En ihan ymmärrä mitä hän tarkoittaa sanoessaan *myyry*. Hän haluaa, että sitä vertaillaan hänen *oman myyryn* kanssa. Tuota kohtaa oli hyvin vaikea ymmärtää.

Limittyneisyys opetuksessa

- Tilanteiset fraasit ovat olennainen osa ammatillista kielitaitoa mutta eivät riitä.
- Kieli aina sidoksissa diagnostiikkaan (esim. *haukkuva yskä*, keuhkojen auskultointiäänien nimitykset)
- Lääketieteellinen ja arkikielen merkitys voi olla eri (*turvotus*, *aineenvaihdunta*)
- Sanastossa kielten väliset erot, erikoisalojen sanat voivat olla riskisanoja
 - Esimerkiksi suomen ja venäjän tuberkuloosiin liittyvät käsitteet eroavat merkittävästi toisistaan (Lammi 2013).
 - Käsitteiden erot ovat joskus piilossa, esim. kollokaateissa (Tervola, Vainio & Häikiö 2020).
 - Erojen ylittämiseen auttaa: kieltenvälinen kontrastiivinen analyysi (Xiao & McEneaney 2006; Wolter & Gyllstad 2011) ja lähimerkityksisten sanojen kontekstuaalinen analyysi (Haastrup & Henriksen 2000; Webb & Kagimoto 2009).

Yhteisopettajuus

- Työnjako: kumman on mielekkäämpää opettaa esim. potilaskeskeistä keskustelutapaa, tekstilajitaitoja?
- Mitä kielen opettaja oppii?
- Mitä substanssiopettaja oppii?

Päätelmiä

Testauksesta

- Ammatillinen kuuntelemisen taito ja vuorovaikutustaidot pitää erottaa kielellisestä kuullun ymmärtämisen taidosta
- Yhden tilanteen arviointi ei riitä, vaan pitää pystyä tekemään päätelmiä lääkärin kyvystä toimia ammatillisissa tilanteissa myös tulevaisuudessa

Opetuksesta

- Limittyneisyyden takia kummankaan opettajan taidot eivät yksin riitä
- Lisäksi opiskelijan toimijuus; vaatii myös poisoppimista

Lähteet

- Douglas, Dan 2000. *Assessing Languages for Specific Purposes*. Cambridge University Press.
- Haastrup, Kirsten & Henriksen, Birgit 2000: Vocabulary acquisition. Acquiring depth of knowledge through network building. *International Journal of Applied Linguistics* 10, 221–240.
- Härmälä, Marita 2008: Riittääkö Ett ögonblick näytöksi merkonomilta edellytetystä kielitaidosta? Kielitaidon arviointi aikuisten näyttötutkinnoissa. *Jyväskylä Studies in Humanities* 101. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Jacoby, Sally – Mcnamara, Tim 1999. Locating competence. *English for Specific Purposes* 18 (3), 213–241.
- Lammi, Anelma 2013: TUBI OR NOT TUBI. Sopostavlenie ruskokj i finskokj terminologii v predmetnoj oblasti tuberkuleza. [Tubi or not tubi: Venäläisen ja suomalaisen tuberkuloositerminologian vertailua] *Slavica Helsingiensia* 43. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Pitkänen, Taina, Tervola, Maija, Toivonen, Merja, & Kosunen, Elise 2021: Kielellisen merkityksen välittymisen ongelmia maahanmuuttajalääkärien potilastenteissä. *Virittäjä*, 125(3), 377–403.
- Tervola, Maija, Vainio, Seppo, & Häikiö, Tuomo 2020: Potilassanaston hallinta terveydenhuoltoalalla : Maahanmuuttajataustaisten lääkäreiden ja asioimistulkkiopiskelijoiden sananmerkityksen tarkkuus. *Virittäjä*, 124(1), 4–32.
- Webb, Stuart & Kagimoto, Eve 2009: The effects of vocabulary learning on collocation and meaning. *TESOL Quarterly* 42, 55–77.
- Wolter, Brent & Gyllstad, Henrik 2011: Collocational links in the L2 mental lexicon and the influence of L1 intralexical knowledge. *Applied Linguistics* 32, 430–449.
- Xiao, Richard & McEnery, Tony 2006: Collocation, semantic prosody, and near synonymy. A cross-linguistic perspective. *Applied Linguistics* 27, 103–129.